

יבמות עה

משה שווערד

1. תוספות מסכת יבמות דף עד עמוד ב

ושפחה בנות מיכל תרומה נינהו - הך סוגיא דלא כרבי שמעון דשרי לעיל בפרק הבא על יבמתו (דף ס:): גיורת פחותה מבת ג' לכהן.

2. חדושי הרשב"א על מסכת יבמות דף עד/ב

גיורת ומשוחררת מנין כו'. ופריק קרא מילי מילי כתיב. קשיא לי אמאי לא פריק דשפחה משכחת לה בשפחה של כהן שהיא אוכלת בתרומה. וי"ל דמכל מקום אכתי תקשי לן גיורת. ואכתי קשיא לי גיורת נמי משכחת לה בשנתגיירה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד ואליבא דרשב"י דמתיר לה לכהונה (לעיל ס, ב). וי"ל דלא ניחא ליה לאוקמה דלא כהלכתא, כנ"ל:

3. רמב"ם יד החזקה הלכות איסורי ביאה פרק יח

(ג) וכן הגיורת והמשוחררת אפילו נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים הואיל ואינה בת ישראל הרי זו זונה ואסורה לכהן מכאן אמרו עכו"ם או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי או מצרי ואדומי ראשון ושני או פצוע דכא וכרות שפכה או חלל שבאו על היהודית עשו אותה זונה ונפסלה לכהונה ואם היתה כהנת פסולה מן התרומה וכן יבמה שבא עליה זר עשאה זונה והאילונית מותרת לכהן ואינה זונה.

[השגת הראב"ד - וכן הגיורת וכו' כתב הראב"ד ז"ל א"א אינה משום זונה אלא משום דכתיב בתולות מזרע בית ישראל והכי איתא בקידושין עכ"ל]:

4. מגיד משנה על הלכות אסורי ביאה פרק יח הלכה ג

וכן הגיורת וכו'. מסקנא דגמ' בפ' הבע"י (דף ס' ע"ב) שאין הלכה כר"ש בן יוחאי דאמר גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום א' כשירה לכהונה ...

5. ספר לקח טוב

כלל טז ריבוי הזמן אי מכריע האיכות.

בכלל הקדום ביארנו אי ריבוי הכמות מכריע את האיכות ופס' אבאר בעזכ"י אי ריבוי הזמן מכריע את האיכות כיינו אס' יש איסור חמור ויש איסור אחר קל ממנו אלא דיש לו מעלה על החמור בענין הזמן שהאיסור החמור אין טובה כל כך זמן כמו האיסור הקל הי' מינייכו חשוב חמור עפי'. וכנה כך דמנחות (מ"ט א') וחבחים (ז' ב') דבעי תדיר ומקודש הי' מינייכו עדיף לכאורה כוא הספק שלנו דמקודש יש לו מעלה איכותית עלמנחות ותדיר יש לו מעלת ריבוי הזמן שטובג צמנים מרובים יותר מן המקודש שאינו תדיר כמוכו. ואס' כי בכלל הקדום הבאחי כך איבעי לענין ריבוי הכמות אי מכריע את האיכות עש"ס עכ"ז גם כדברינו פס' י"ל דלא חשוב שם ריבוי הכמות כיא ריבוי הזמן ובכלל הקדום בעלמנו כסתפקנו בזה וכנה מלבד כך איבעי יש לי לכעיר עוד בענין זה אי ריבוי הזמן מכריע וכו' מאיזהו מקומן בעזכ"י וכס':

ה) ביבמות ע"ה א' מיתו חרי קראי למחוסר כפורים דזב ודילדת שאסורין בקדשים וז"ל כגמ' וזריכי דאי כ' רחמנא יולדת משום דמרוכס טומאתה (שמונים יום) אבל זב אימא לא ואי כ' רחמנא זבז דלא כוחר מכללו אבל יולדת (דכוחרס מכללס שרואה דס וטכורס לבעלס) אימא לא זריכא עכ"ל כגמ'. סכס נס זכס מזואר דיס לכחחפק זאלו ז' סמעלות סיינו מעלת ריבוי הזמן ככך דיולדת טומאתה שוכה פ' יום ומעלה עלמותיה ככך דזב דטומאתו חמורה בעלס מפאת שלא כוחרס מכללס סי מיניסו עדיף ושמיסיה זריכין חרי קראי לזכ :

6. רש"י מסכת יבמות דף עה עמוד א

יולדת הותרה מכללה - שרואה דם וטהורה לבעלה אבל זב לא הותר מכללו דכל כמה דלא פסיק טמא.

7. ערוך לנר מסכת יבמות דף עה עמוד א

בגמרא אבל יולדת אימא לא. עיין ברשב"א שכתב דסוגין ס"ל כרב דמעין א' הוא, אכן לפ"ז קשה דללוי דס"ל דב' מעינות הן קושית הש"ס להך מ"ד דפליג עלי' דתנא דבי ר"י במקומה עומדת תרי קראי בקדשים ל"ל, וי"ל כיון דלוי מודה דפליגי תנאי במלתי' כדאמרינן בנדה שם אמר לך לוי אנא דאמרי כתנא דושוין וא"כ מודה דתנא דאיך ברייתא ס"ל כרב ולכן י"ל דלוי ס"ל דגם התנא דפליג אתנא דבי ר"י כתנא דהך ברייתא ס"ל, אכן בלא"ה **ק"ל איך קרי יולדת הותר מכללו במה שרואה דם ממעין טמא וטהורה היא דהא טומאת יולדת לא משום ראיית דם היא דאפילו בלידה יבשתא ג"כ מטמאה וא"כ אדרבא איסור זבה הותר מכללה במה שטהורה כשרואה ממעין טמא ולא איסור יולדת, ולכן לולא פי' רש"י ורשב"א הי' נלפענ"ד דהכי פירושו דבשלמא זב לא הותר מכללו דלא נאסר מתחלה רק לענין תרומה וקדשים ובזה לא הותר אסורו כלל אבל יולדת דכשילדה נאסרה בב' דברים דהיינו לבעלה ולטהרות ולאחר שבועים הותר איסורה לגבי בעלה וא"כ הותר איסור יולדת מכללו ושפיר ה"א דגם לענין קדשים הותר להא מלתא דאוכלת בהערב שמש בלא כפרה וא"כ לא תלי זה בפלוגתא דרב ולוי כלל:**

8. ספר אתון דאורייתא - כלל כא

ואולם יש לי להעיר על זה לענ"ד מש"ס יבמות דע"ה ע"א דפריך דל"ל תרי קראי למתוסר כפורים דזב דיולדת שאסורין בקדשים ומשני דצריכי דאי כ' רחמנא ביולדת ה"א דווקא יולדת משום דמרוכה טומאתה (שמונים יום) אבל בזה אימא לא ואי כ' רחמנא בזב ה"א דווקא זב דלא הותר מכללו אבל יולדת אימא לא קמ"ל וברש"י כ' יולדת הותרה מכללה שרואה דם וטהורה לבעלה אבל זב לא הותר מכללו דכל כמה דלא פסיק טמא עכ"ל ואי נימא דאיסורה לבעלה איננו משום טומאה א"כ אין זה הותר מכללו כלל כיון דאיסורה בקדשים משום טומאה הוא (שהאיסור בקדשים הוא דבר כללי בכל הטמאים שאסורים במעשר תרומה וקדשים ובביאת מקדש ויולדת אחת מהם והאיסור מפאת הטומאה הוא ולענין זה הרי הוא דאמרי' דס"ס ברה"י ספיקו טמא דהיינו שנחשב טמא לענין שאסור באכילת קדשים ובכל הנ"ל) וא"כ הרי השם טומאה לא הותר בשום מקום דבמה שהותרה לבעלה הרי לא הותר השם טומאה כלל כיון דגם איסורה לבעלה איננו מפאת הטומאה כלל ועל כרחך דאיסורה לבעלה נמי משום טומאה הוא כמו איסורה בקדשים וע"כ יולדת שמוותרת לבעלה שפיר חשיבא הותרה מכללה ושפיר קילא טומאתה לגבי זב שלא הותרה טומאתו מכללה משא"כ ביולדת ודו"ק היטב. וראה דרש"י דיבמות הנ"ל דייק לכתוב דיולדת הותרה מכללה שרואה דם וטהורה לבעלה ולא כ' שמוותרת לבעלה וכיוון בזה לבאר דעצם הטומאה הותרה מכללה דבזמן היותה אסורה לבעלה אזי איננו איסור לבד רק טומאה והרי היא אז טמאה לבעלה לא לבד אסורה ובימי דם טוהר נהפך הוא דאז היא טהורה לבעלה וע"כ שפיר חשיבא הטומאה הותרה מכללה במה שאיננה בימי דם טוהר לגבי בעלה שהרי בימי דם טוהר איננה טמאה לבעלה רק טהורה וכן ממ"ש רש"י

אבל זב כל כמה דלא פסיק טמא מוכח להדיא כן שהרי בזב הטומאה הוא טומאה ממש לא איסור וא"כ מוכח דלהיפוך ביולדת יש הפסק אל הטומאה במה שמותרת לבעלה בימי דם טוהר וא"כ על כרחך דאיסורה לבעלה בזמן האיסור מפאת טומאה היא וכנ"ל ודו"ק כי הערה נכונה היא בעזה"י...

ואשוב לענייננו ואומר דמש"ס דידן מוכח לכאורה דנדה איננו טומאה רק איסור מדבעי למילף ביבמות דנ"ד ע"א דין העראה בכל עריות מנדה במה מצינו ופריך רק מה לנדה שכן מטמאה את בועלה וכן התוס' בגיטין ד"ב ע"ב ד"ה עד כחבו דדין ע"א נאמן באיסורין ילפי' מנדה ע"ש ואי איחא הרי מבואר ביבמות דק"ג ע"ב דאיסור מטומאה לא גמרי' ועל כרחך דנדה הוא ג"כ איסור לא טומאה ואולם בכמה מקומות מצינו דילפי' איסור מטומאה ודין חזקה בכל התורה ילפי' רק מנגע דהוא טומאה והארכתי בזה במקום אחר ואכ"מ:

וראיתי בספר הכוזרי מאמר ג' סי' מ"ט כ' וז"ל אמר החבר הטומאה והקדושה כ' עניינים זה כנגד זה לא ימצא האחד אלא בהמצא השני ומקום שאין קדושה אין טומאה כי ענין הטומאה איננו כי אם דבר שאסר על בעליו לנגוע בדבר מדברי הקדושה ממה שהוא מקודש לאלקים כמו הכהנים ומאכלם ומלבושם והתרומות והקרבנות וביהמ"ק וזולת זה הרבה וכן ענין הקדושה דבר שאסר על בעליו לנגוע בדברים רבים ידועים ומפורסמים ורוב מהם שהם תלויים במעמד השכינה וכבר אסרנו אותה ומה שמצינו היום איסור שכיבת הנדה והיולדת אינו מפני הטומאה אבל היא מצוה גרידא מאת הבורא עכ"ל והנה וודאי אין כוונתו דאיסור שכיבת נדה ויולדת בזמן הבית ה' מפאת טומאה שהרי בענין איסור השכיבה אין שום חילוק בין זמן הבית לשלא בזמן הבית ורק כוונתו דמה שאיסור השכיבה נוהג גם עתה אע"פ שענייני טומאה וטהרה רובם אין נוהגים עתה זהו מפאת שאיסור השכיבה איננו משום טומאה כלל מעולם רק ציווי גרידא של איסור הוא מאתו ית' ככל שאר האיסורים וז"פ וא"כ מבואר דס"ל ז"ל דנדה לבעלה איננה טומאה רק איסור:

9. תוספות ישנים מסכת יבמות דף עה עמוד א

ואיפוך אנא וא"ת ומאי ס"ד הלא אסיקנא לעיל דתרומה חמורה משום מחפ"ז ונראה לרבינו נתנאל דדוקא גבי אכילה יש לנו לומר תרומה חמורה משום דבתרומה איכא מיתה באוכלה בטומאת הגוף ובמעשר ליכא אבל גבי נגיעה משמטא גוף המעשר חמיר טפי מעשר מתרומה שהאוכל מעשר בטומאת עצמו לוקה דאיכא ביה לאו והאוכל תרומה בטומאת עצמה ליכא אלא עשה וא"ל כיון דנגיעה תהא אסורה במעשר היכי מצינו למימר שתהא אכילה מותרת י"ל כגון שתחב לו חברו בבית הבליעה:

10. תוספות רא"ש על יבמות דף עה/א

ואיפוך אנא. ולא מצי למימר תרומה חמורה שכן מחפ"ז דדוקא לענין אכילה י"ל דתרומה חמורה משום דתרומה איכא מיתה לאוכלה בטומאת הגוף ובמעשר ליכא אלא לאו אבל לענין נגיעה לטמאות את המעשר חמיר טפי מעשר מתרומה שהאוכל מעשר בטומאת עצמו לוקה והאוכל תרומה בטומאת עצמו ליכא כי אם עשה, וא"ת והא אמרינן לעיל דטבול יום מותר באכילת מעשר ואם מטמא אותו בנגיעה הרי אוכל מעשר טמא, י"ל [1] כגון שלא הוכשר [2] או שתחב לו חברו בבית הבליעה:

11. ריטב"א על יבמות דף עה/א

ואיפוך אנא. פי' ואע"ג דאכילת' בטומאת הגוף מותרת אפשר דנגיעתו בטומאה אסורה, דמשכחת לה שפיר דאכיל ולא נגע [3] או ע"י מפה או שתחב לו חברו בבית הבליעה, וזה ברור:

12. ספר דברים פרק כג

(ב) לא יבא פצוע דכה וכרות שפכה בקהל ה':

13. רבנו בחיי על דברים פרק כג פסוק ב

פצוע דכה. זה שנתבקעו ביציו או אחת מהן. וכרות שפכה, מי שנכרת לו האבר שהוא כלי שממנו ישפוך המים והזרע:

בקהל ה'. שלא יחשב כאחד מקהל ה' שיקח בת ישראל. [1] **והטעם לפי שעיקר הנישואין לפריה ורביה כי לא תהו בראה לשבת יצרה (ישעיה מה, יח), וכיון שאין אלו ראויין להוליד הרי נישואין הללו לבטלה:** וממה שאמר בקהל ה' נראה שהוא מותר באשה שאינה מקהל ה' כגון גיורת ומשחררת, כי לא אמר הכתוב פצוע דכא וכרות שפכה לא ישא אשה, שאם אמר כן היה מובן מזה שהתשמיש שלא לקיום המין היה אסור, אבל עתה מתוך מה שאסר בקהל ה' והתיר לו שלא בקהל ה' יורה שהתשמיש מותר אפילו שלא לקיום המין:

14. ר' יוסף בכור שור על דברים פרק כג פסוק ב

לא יבא פצוע דכה - שנפצעו ונדכאו ביציו. כרות שפכה - שניכרת הקרום שבין קילוח המים לקילוח הזרע לאורך הגיד, ושוב אין המים מקלחין ואין הזרע יורה כחץ ואינו מוליד, ולכך אינו ראוי לבא בקהל, שמונע מלהוליד, **ואע"פ [שהאשה] אינה מצווה בפריה ורביה, מכל מקום בעיא חוטרא לידה ומרה לקבורה, וכתב "לא תוהו בראה לשבת יצרה":**

15. ספר מורה נבוכים - חלק ג פרק מט

וממה שכלל אותו גם כן זה הכלל - האזהרה מהפסיד כלי המשגל מכל זכר מבעלי החיים - נמשך אחר עיקר "חוקים ומשפטים צדיקים" - רצוני לומר, שישווה אדם הדברים כולם, לא ירבה במשגל (כאשר אמרנו) ולא יבטל גם כן לגמרי - אבל ציוה ואמר, "פרו ורבו" - כן הכלי הזה יחלש ב'מילה' ולא יעקר בחיתוך, אבל יונח הענין הטבעי על טבעו וישמר מן התוספת. [2] **וזהויר מלישא 'פצוע דכא וכרות שפכה' 'ישראלית', מפני שהיא בעילה נפסדת ולבטלה, והנישואים ההם יהיו 'מכשול' לה ולתובעיה - וזה מבואר מאד:**

16. רמב"ם יד החזקה הלכות איסורי ביאה פרק טו

[השגת הראב"ד - אלא כהן גדול באלמנה וכו' כתב הראב"ד ז"ל א"א לא נתבאר ולא יתבאר והאומרה לא יתפאר כי טעות גדול היא השתא איסור כהונה דכתיב ביה לא יקח אמרי' בעל ולא קידש לוקה הנך פסולין דלא כתיב בהו אלא ביאה לחודה לא כל שכן והדין נותן שהביאה תאסר כדי שלא ירבה ממזרות בישראל **ונפצוע דכא כדי שלא תזנה אשתו תחתיו והמזרות רבה עכ"ל**]:

17. ספר החינוך - מצוה תקנ"ט

משרשי המצוה להרחיק ממנו לבלתי הפסיד כלי הזרע בשום צד, [3] **כידוע במלכים שמסרסים הזכרים למנותם שומרים לנשים, ויש מן הזכרים הפחותים שרוצים בדבר כדי לזכות אל שולחן המלך ולריות ממון, ואנחנו עם הקודש בדעתנו כי כל הסריס בידי אדם יפסל מהתחבר עוד עם בת ישראל ומלשבת בית אתה דרך אישות נרחיק הענין ונמאס אותו. ועם טענה זו נמצא טעם בחילוק האיסור בין הנפסד בידי אדם לנפסד בידי שמים:**

18. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן כט

... **אבל עצם טעם החינוך הוא טעם דחוק מאד,** לבד מה שמנהג המלכים שהוא כותב היה רק מנהג מלכי אוה"ע ולא מנהג של מלכי ישראל כשרים, לא שייך כלל ענין זה דהא אלו הסריסים לא היה להם שום תאוה לאשה דהא בשביל זה מסרסין המלכים אותן וא"כ ודאי שמסרס עצמו כדי להיות ממשרתי המלך אין בדעתו לישא אשה ולא ימנע בשביל זה שאסרתו תורה לישראל מלסרס עצמו. דהא הנושאים נשים הא הוא בשביל החיוב לפו"ר והתאוה הגדולה שקבע השי"ת לאינשי לבעול אשה ליהנות מזה, וכשיסרס עצמו מצד רצון המלכים שהוא דוקא בסירוס שעושה שלא יהיה להם שום תאוה ורצון לבעילת נשים, הרי לא שייך שימנע מצד שיהיה אסור לישא אשה. ואם המניעה תהיה משום שרואה מזה איך שהשי"ת ממאס זה וכי אינו רואה מזה שאסרה התורה בלאו לעשות מעשה סירוס לא רק באינשי אלא אף בבהמות וחיות ושרצים ואף מסרס אחר מסרס ולא חש לזה ובמה ימנע בשביל שיהיה אסור לישא בת ישראל. וגם בל"ז הא אף בלא איסור כלל יודע ששום אשה לא תרצה להנשא לו, ורק כשתזדמן אשה עניה ביותר שלא מזדמן לה למי שישאנה. שלכן ברור שאין לו רצון לישא אשה כלל ולא שייך שיהיה זה אף טעם קצת. וגם הי"ל לאסור יותר מטעם זה להמלכים מליקח סריסים ביד"א למשרתים היפוך דרכי מלכי אוה"ע כמו שאסרה תורה על המלכים מלהרבות נשים, יאסור להמלך מלמנות משרתים לנשיו ופלגשיו אלא דוקא נשים ולא אנשים אף לא סריסים שודאי יותר ראוי ונאה זה. והא אף מלכי אוה"ע מפורש במגילת אסתר שהמשרתות ממש להמלכה ולכל נשי המלך היו נשים ולא אנשים אפילו סריסים ורק השומר הראשי שאינו משרת ומשמש את הנשים ממש אלא שהוא הממונה לשומרן שלא יארע להן שום דבר רע ושממנו יתבעו הנשים

כל צרכן היו אינשי והם היו סריסים כדהיו הגא ושעשגז אצל אחשוררוש סריסים מפני שהגא היה שומר הנשים ושעשגז שומר הפילגשים, וכן היו מתנהגין בודאי כל מלכי פרס ומסתבר שכן היו מתנהגים כל מלכי אוה"ע וצ"ע בטעם החינוך.

ואגב עיוני בספר אוצר הפוסקים ראיתי שהביא משם ספר צמח צדק החדש שכותב לחדוש דבנסתרס ע"י פחד מכלב ואין בו שום חסרון בהאברים מכשיר משום דחשיב כביד"ש ופוסל כשנסתרס ע"י פחד מאדם, אך הביא מס' תפארת למשה דמכשיר אף בנסתרס מפחד אדם כשלא עשה חסרון בגוף האברים. ולע"ד תמוהין דברים אלו שבליכא חסרון בהאברים פשוט שליכא שום איסור דהא דוקא פצוע ודך וכרות בגיד ובביצים ובחוטי ביצים הוא האיסור, ואף שנעשה ע"י מכת אדם מה שאינו יכול להוליד כשר בפשיטות לקהל כמפורש בגמ'. ואף אם נדמה לנעשה סריס ע"י כוס של עיקרין נמי הוא רק לענין האיסור סירוס שיהיה אסור מדרבנן לעשות לאדם ואף לא לבהמות וחיות, ואף ע"י הפחזה מסתבר שהדין כן שאין לדמות לסירוס ביד משום דאינו עושה מעשה בגוף כלל, וגם לא שכיחא כל כך שמהפחזה יסתרסו. וגם הא במבעית את חברו פטור מדיני אדם, משום דאיהו אבעית אנפשיה נחשב מצד זה רק גרמא להמבעית, שלכן אף שלענין איסור מזיק שהוא בכל מה שיזדמן בגופו מזה אסור מדאורייתא שאסור גם לגרום היזק לחברו כדא"ר טובי בר מתנה בב"ב סוף דף כ"ב, ומשמע שהאיסור הוא גם מדאורייתא מ"מ לענין לאו דסירוס ליכא האיסור בגרמא. עכ"פ איך שנימא לענין האיסור לסרס אין במי שנסתרס בלא חסרון באברים שום איסור לבוא בקהל, ורק בנתמסמו האברים באופן שהוא בשר שהרופא גוררו יפסל כשנעשה ביד"א שהוא כמאן דליתא, ואם יש מציאות שיעשה זה ע"י הפחזה שייך לידון בזה, אבל אין טעם לחלק בין הפחזה מאדם או מכלב וצ"ע.

ד. אם טעם אסור פ"ד הוא מחמת שמאוס לבא בקהל ה' או הוא שלא למנוע פו"ר = פריה ורביה = מנשי ישראל.
[4] והנכון לע"ד דהנה לכאורה הוי ענין האיסור דפצוע דכה וכרות שפכה לבא בקהל משום שאלו שנעשה מעשה באברי הלידה שלהם שלא יוכלו להוליד הם מאוסים אצל המקום מלהתחתן בהו מאחר שרצו למעט קהל ה'. ומדויק מה שבאיסורים אלו נאמר בקהל ה', דאי אפשר לומר דטעם איסורין אלה הוא דווקא לבנות ישראל דהם שומרי תורה ומצוות ואבותיהם היו ג"כ שומרי תורה ומצוות דמצד זה הא גם גרים הם שומרי תורה ומצוות ובנותיהם הא נולדו בקדושה ומקטנותן הם בחיוב זה, והשי"ת אוהבם ביחוד, דכתיב בקרא בתואריו של הקדוש ברוך הוא שאמר משה לישראל ואוהב גר, הרי שאין האיסור דווקא לבנות ישראל משום שאוהבם יותר אלא מצד שבנות ישראל הם בנות קהל ה' ושם זה דקהל ה' ליכא אלא בישראל ממש וכפי מחלוקת במתני' דקידושין דף ע"ז ע"א.

אבל יש עוד לפרש דהוא מצד ענין פו"ר שרצון התורה הוא שכל נשי ישראל יוכלו להוליד, דאף שלא נצטוו על מצות פו"ר אסרתן תורה מלינשא להם שהם סריסים שניתוספו על מה שגזר השי"ת שיוולדו סריסים ושיעשו סריסים ע"י מקרים שביד"ש ולמעט פו"ר מקהל ה' על מה שהיה אפשר להיות.

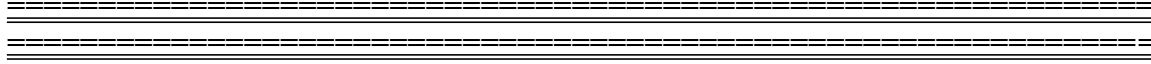
וגם אפשר שאף שאשה פרטית לא נצטוה על מצות פו"ר איכא על עצם נשי דישראל חיוב דפו"ר, וניהא בזה מה שבסוף חזקת הבתים (ס' ע"ב) תניא א"ר ישמעאל בן אלישע ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגזורת עלינו גזירות קשות ורעות ומבטלת ממנו תורה ומצוות דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם כלה אלא הנח להם לישראל מטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. והקשו התוס' דהא כתיב פרו ורבו, ודחקו לתרץ דהוא רק שלא יולידו אלא בן ובת. ולשון זה הוא לא מדויק כל כך דאינו ביד האדם שיוולד רק שני ילדים ואחד מהם זכר ואחרת תהא נקבה, או איפכא דרובא דאינשי אינו כן אלא מולדין שני זכרים וגם יש דשלשה ויותר עד שנולדה לו בת, או שתי בנות ויותר עד שנולד להם בן, שא"כ לא יתמעטו כל כך, ואין לומר ע"ז בלשון כלה, אך שמ"מ מתרצי התוס' לא שיתמעטו אלא שלא יתרבו כל כך שג"ז שייך להחשיב בשם כליה מאחר שאינו מתרבה בריבוי גדול. ולכאורה היה להם לפרש דהכוונה הוא דהנשים יגזרו על עצמן שלא ינשאו לאינשי שהן הא אינן מצוות במ"ע דפו"ר וממילא לא יהיו להאינשי נשים להוליד מהן ולא יהיה על האינשי שום איסור דהא הם אנוסים, אלא צריך לומר דכלל הנשים מחויבות בפו"ר שלכן לא היה כח לאסור בכלל כל הנשים ורק כל אשה פרטית בפ"ע יכולה לאסור על עצמה שא"כ אפשר שהוא דוקא כשיודעת שעוד הרבה נשים איכא שירצו להנשא לכן הקשו התוס' שפיר והוצרכו לתירוץ הדחוק.

אבל ראיה ברורה ליכא מזה דאולי נשי היה ברור להו שלא ירצו לאסור עצמן מלינשא אף שידעו שהוא נגד רצון חכמים, אבל האינשי היו שומעין לדעת חכמים והיו מקבלין הגזירה, אבל מכיון שידעו חכמים שלא יוכלו רוב הצבור לעמוד בזה לא יכלו לגזור. אבל יותר מסתבר דמאחר שחזינן שידעו שגם האינשי לא יוכלו הרבה מלעמוד בזה ואין יכולין לגזור וכל מה שאומר ר' ישמעאל הוא רק לומר שבעצם היה להו לרבנן לגזור אי לאו שלא יכלו לעמוד, יקשה למה אמר בגברי שאינו ליבטל לגמרי מצד החיוב, הי"ל לומר דדין הוא דיגזרו על הנשי ויבטלו לגמרי מפו"ר, אך שא"א לגזור מחמת שלא יעמדו בזה, אלא משמע דעל כלל הנשים איכא חיוב פו"ר כדלעיל. ומה שלא נאסרו לאלו שנולדו סריסין ולאילו שנעשו סריסין ביד"ש, הוא משום דכיון דהנולדים הם מחצה זכרים ומחצה נקבות כמפורש בכמה דוכתי בגמ' הרי נבראו נקבות גם כנגד הסריסים דנולדו ונעשו ביד"ש, לא רצה השי"ת להפסידן מה שנקבע עבורם כיון שלא פשעו בזה. ואף שנאסרו גם אלו שכפתום אינשי וסרסום הוא משום לא פלוג דגם באיסורי תורה מצינו הרבה דברים דנאמרו טעמים עליהם וליכא שינוי לדינא אף כשליכא הטעמים.

דף עה ע"א; גמרא: מאן תנא משתמרת לביאה פסולה אכלה, וכו'.
מכאן יש להוכיח ספקו של ה"חקרי"לב" (ריש אהע"ז) שנסתפק במי שהיה נשוי אשה בהיתר ואחר כך נעשה פצוע-דכא אי נאסרת עליו אחרי שהנשואין היו בהיתר, וכאן הרי מבואר דגם בכי האי-גוונא אסורה.

20. שו"ע אה"ע סימן ה

(ז) נכרתו הביצים או אחת מהם, או שנפצעה אחת מהם, או שנידוכה אחת מהן, או שחסרה, או שניקבה (נקב מפולש) (ב"י בשם נ"י בשם תוס' פ' הערל), הרי זה פסול: הגה - וכן עיקר. ודלא כיש מתירים בעל ביצה אחת אם היתה אותה שנטלה שלימה כשנטלה ונשארת של ימין (היא סברת ר"ת). אמנם ראיתי מקילין כסברא האחרונה, אבל טוב לחוש באיסור דאורייתא לדברי המחמירים והם רוב מנין ורוב בנין:

21. רש"י על יבמות דף עה/ב

בידי שמים - ע"י רעמים וברד או ממעי אמו:

22. רמב"ם יד החזקה הלכות איסורי ביאה פרק טז

(ט) כל פסול שאמרנו בענין זה כשלא היו בידי שמים כגון שכרתו אדם או כלב או הכהו קוץ וכיוצא בדברים אלו אבל אם נולד כרות שפכה או פצוע דכא או שנולד בלא ביצים או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו אברים אלו או שנולד בהם שחין והמסה אותו או כרתן ה"ז כשר לבא בקהל שכל אלו בידי שמים:

23. רא"ש על יבמות פרק שמיני - סימן ב

[דף עה ע"ב] א"ר יהודה אמר שמואל פצוע דכא בידי שמים כשר אמר רבא היינו דקרינן פצוע ולא קרינן הפצוע במתניתא תנא נאמר לא יבא פצוע דכא ונאמר לא יבא ממזר מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם. בידי שמים **פ"י רש"י ע"י רעמים וברד או לקוי ממעי אמו אבל אם אירע בו חולי ונסתרס פסול וכן משמע בירושלמי דליקוי שעל ידי חולי חשיב בידי אדם.**

24. שו"ע אה"ע סימן ה

(י) כל פיסול שאמרנו בענין זה, כשלא היה בידי שמים, כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ וכיוצא בדברים אלו. אבל אם נולד כרות שפכה או פצוע דכה, או שנולד בלא ביצים, או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו איברים אלו, או שנולד בהם שחין והמסה אותו או כרתן, הרי זה כשר לבא בקהל, שכל אלו בידי שמים, להרמב"ם. אבל לרש"י והרא"ש לא מקרי בידי שמים אלא על ידי רעמים וברד או ממעי אמו, אבל ע"י חולי חשיב בידי אדם ופסול, וכתב הרא"ש דהכי משמע בירושלמי:

25. תורה תמימה על דברים פרק כג פסוק ב

פצוע דכה. אמר ליה הוא מרבנן לרבא, ממאי דפצוע דכה מאותו מקום ודילמא מראשו <ח> אמר ליה, דומיא דכרות שפכה שבאותו מקום הוא <ט> [שם שם]:

26. תורה תמימה/ביאורים/ על דברים פרק כג פסוק ב

<ח> נראה דכונת הקושיא ממאי דטעם פסול זה הוא מחמת חסרון כח המוליד, ודילמא הכונה דכלל בעל מום כזה לא יבא בקהל האומה, וכיון שכן הלא אפשר לומר דפצוע דכה אפילו מראשו, וכן צריך לפרש הקושיא שבסמוך לענין כרות שפכה ודילמא משפתו ודילמא מחוטמו, ועיין באות הסמוך:

27. תורה תמימה/ביאורים/ על דברים פרק כג פסוק ב

<ט> והכרח הפי' בכרות שפכה יתבאר בסמוך במקומו. ומקודם לתירוץ זה תירצה הגמרא מדלא מנה בי' דורות ש"מ באותו מקום הוא, ור"ל מדלא כתיב בי' עד דור שלישי או עשירי כמו שנאמר במזור ועמוני ומואבי ומצרי ש"מ דלאו בר אולודי הוא, וא"כ אי אפשר לומר דפצוע דכה הוא מראשו, ושוב אפריך בגמרא תירוץ זה, וקשה לי למה לא הקשו בגמרא לתירוץ זה מהא דחולין מ"ה ב' לוי הוי יתיב בי מסותא חזי' לההוא גברא דטריי' לרישי' [הכה ראשו ונתנדנד מוחי'], אמר נתמזמז מוחי' דדין, מאי לאו דלא חיי, אמר אביי, לא, דאינו מוליד, ופירש"י תולדות האיש מן המוח היא באה שגיד הנשה של ירך וגיד הגויה כולן מחוברין לחוט השדרה וכו', הרי מפורש דגם בפצע הראש אפשר לאבד כח ההולדה, וא"כ גם להתירוץ דלא מנה בי' דורות עדיין הקושיא במקומה עומדת ודילמא מראשו, וצ"ל דלא פסיקא לי' זה כיון דדעת המקשה הי' דלא חיי, או דעדיפא מיני' פריך, יעו"ש:

28. ספר מורה נבוכים - חלק ג פרק ח

ולוי גם כן טענה וסיבה בקריאת לשוננו זה 'לשון הקודש' - ולא תחשוב שהוא הפלגה ממנו או טעות, אבל הוא אמת. מפני שזה הלשון הקודש לא הונח בו שם כלל לכלי המשגל, לא מן האנשים ולא מן הנשים, ולא לגוף המעשה המביא להולדה, ולא לשנתו, ולא לצואה. אלה הם הדברים כולם לא הונח להם שם ראשון כלל בלשון העברי, אלא ידובר בהם בשמות מושאלים וברמיזות. והיתה הכוונה בזה - שאלה הדברים אין ראוי לזכרם שיושם להם שמות, אבל הם ענינים שצריך לשתוק מהם, וכשיביא הצורך לזכרם - יעשה לו תחבולה בכנויים ממילות אחרות, כאשר נסתר, בעשותם בעת הצורך, בכל יכלתנו אמנם הכלי מן האיש קראהו 'גיד', והוא שם על צד הדמיון מאמרם, 'וגיד ברזל ערפך', וקראהו גם כן 'שפכה', מצד פעולתו; והכלי מן הנקבה - 'קבתה', וקיבה שם האסטומכה; אבל ה'רחם' הוא שם האבר מבני המעים שיעשה בו העובר. וה'צואה' נקראת כן מגזרת 'יצא'. ושם השתן - 'מימי רגלים'; ושם הזרע - 'שכבת זרע'. וגוף הפעולה המביאה להוליד אין לו שם כלל - מכנים אותו, 'ישכב', או 'יבעול', או 'יקח', או 'יגלה ערוה', לא זולת זה. ואל יטעך 'ישגל', שתחשבהו שם לפעולה - אינו כן! כי 'שגל' הוא שם הנערה המוכנת למשגל בלבד, 'נצכה שגל לימינך'; ואמרו 'ישגלנה', לפי הכתיב - ענינו, יקחנה לנערה לזה הענין:

29. חזון איש אה"ע סימן יב ס"ק ז

והנה צנמי מנצור דהיו צניד צי שכולין אחד לקטנים ואחד לש"י וכדאמר אסתחס גוצחא דש"י כר וכן דנו צמטיל מים צבי מקומות, וכן אמרו צכרות מ"ד צי צי נקיים יש צו צאדס כר, וצדצר זה נשתנו הצצעים ואללנו אין צניד אלל שציל אחד והצע נכנס צניד צראשו שסמוך לגוף וכבר הביאו חר ש"י כ"ד צי ד"ה פרה, דצרים שנשתנו.

30. תידושי הריטב"א מסכת יבמות דף עה עמוד ב

גרש"י ז"ל ורבינא לשבושי נפשיה הוא דעבד. פי' לשבש למרימר לדעת אם הוא מחודד, ובנוסחי דוקני גרסינן לשמוטי נפשיה הוא דעבד. פי' כי מפני שאמר רבינא דבר חדוש להכשירם שתיהם ירא פן יקיפנו מרימר בהויות ואמר לו כן כדי שיחשב בו וישמוט ממנו.

1. הגדת בית השואבה

אברהם אבינו כאילו הוא המתחיל בהקדושה. (מבה"ש)

מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו תרח אבי אברהם ואבי נחור וגו'

יש שדקדקו דמה שאמרו **מתחילה** עובדי ע"ז היו (ולא סתם 'עובדי ע"ז היו אבותינו') בא לרמז להא דאמרו חז"ל⁸³ דתרח עשה תשובה. ולפי שיטת רב במס' פסחים⁸⁴ דהדין של 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח' נאמר על מה שהיו אבותינו עובדי ע"ז צריך לומר דאף דלבסוף גם תרח הי' מאמין בה', מ"מ **מתחילה**, כלומר מקודם לכן, עובד ע"ז היה. ואין לך גנות גרועה מזה, דאביו של אברהם אבינו היה עובד ע"ז. והנה לא מצינו בדברי חז"ל פרטים על מה שגרם תשובתו של תרח. ומסתמא שהשפיע עליו אברהם אבינו כל ימי חייו, עד שלבסוף גם הוא הכיר את בוראו והשליך הע"ז מעליו.⁸⁵ (כתבים)

ואגב נבאר משנה במס' שבת

דאיתא התם 'אמר ר' עקיבא מנין לעבודה זרה שמטמאה במשא כנדה שנאמר וגו'⁸⁶. וגם מצינו בהרבה מקומות בנ"ך שמדמין הנביאים להעובד ע"ז לטומאת נדה דוקא⁸⁷. והדמיון צריך ביאור, דמהי השייכות של עבודה זרה לנדה יותר מלשאר כל הטומאות?

ובביאור הענין נראה, דידוע דדם הנדה מתהווה מן הביצים של רחם האם, שכל חודש ביצה חדשה מיוצרת ומוכנת לקבל זרע האב, ונעה ממקורה ובאה דרך צנור קטן לקראת הזרע וממתנת שם. וכשלא בא הזרע אצלה, הולכת הביצה לאיבוד ולעיפוש. [התהליך הזה, כלומר ההכנה לדבר נשגב שהולכת לאיבוד, מביאה טומאת נדה על האשה⁸⁸.] וכך היא ענין העבודה זרה, שהיא הכנת שכל האנושי להשגת האלוקות ע"י דרישה בדברים נשגבים, וטרם שהבריק בו אור האמת הוא סר מן הדרך, והכל מבוזבז והולך לאיבוד ואינו משיג כלום, וממילא טומאת

נדה יורדת ואדוקה בו. וזה הי' תרח אבי אברהם, שמתחילה הי' עובד ע"ז וטמא טמא יקרא, ובאחרית ימיו טיהר עצמו כשהכיר את בוראו וחזר בתשובה.⁸⁹ (כתבים)

89. ולפי"ז אפשר לבאר גם לשון התפילה בתחנון של יום ב' וה': 'ואנחנו עמך בני בריתך א-ל הביטה דל כבודינו בגויים ושקצונו כטומאת הנדה'. שהגויים רואים את ישראל, בני בריתו של ד', העם הנבחר שנתן להם ד' את תורתו, ובנה להם בית המקדש לשכן שם שכירתו, והכניסם לארץ ישראל לעבדו בה, וע"י חטאינו אבדנו ובזבזנו את כל זה, וגלינו מארצינו ונשארנו בגלות אלפי שנים ע"י שלא חזרו אליו בתשובה, ולכן משוקצים אנו בעיניהם כנדה. המסדר